

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології

Науковий журнал
Виходить десять разів на рік

Заснований у листопаді 2009 року
№ 4 (88), 2019

CEJSH

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Crossref

Академія

Суми
СумДПУ імені А. С. Макаренка
2019

Засновник та редакція

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Друкується згідно з рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка (протокол № 10 від 29.04.2019)

Редакційна колегія:

А. А. Сбруєва – доктор педагогічних наук, професор (**головний редактор**) (Україна);
М. А. Бойченко – кандидат педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора)
(Україна);
О. Є. Антонова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. А. Біда – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Дж. Бішоп – доктор філософії, професор (США) (**J. Bishop** – PhD, professor (USA));
В. С. Бугрій – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Ю. А. Бондаренко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
К. Бялбжеська – доктор гуманітарних наук (Польща) (**K. Białobrzeska** – dr. nauk
humanistycznych (Polska));
Б. В. Год – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. А. Заболотна – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Е. Кантович – доктор хабілітований, професор (Польща) (**E. Kantovich** – dr. hab., prof.
(Polska));
Ц. Курковський – доктор гуманітарних наук (Польща) (**C. Kurkowski** – dr. nauk
humanistycznych (Polska));
О. В. Кучай – доктор педагогічних наук, доцент (Україна);
М. П. Лещенко – доктор педагогічних наук, професор (Польща)
І. М. Литовченко – доктор педагогічних наук, доцент (Україна);
О. В. Лобова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. В. Михайличенко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Г. Ю. Ніколаї – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. І. Огієнко – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
В. І. Статівка – доктор педагогічних наук, професор (Китайська Народна Республіка);
О. С. Чашечникова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
М. Яворська-Вітковська – доктор хабілітований, професор (Польща) (**M. Jaworska-
Witkowska** – dr. hab., prof. (Polska));
О. Г. Козлова – кандидат педагогічних наук, професор (Україна);
О. М. Полякова – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна);
І. А. Чистякова – кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар)
(Україна)

Затверджено як фаховий журнал з педагогічних наук
(наказ МОН України № 1021 від 07.10.2015)

*Журнал індексується в Crossref, Index Copernicus Master List, Cite Factor,
Google Scholar та CEJSH.*

У журналі відображено результати актуальних досліджень з проблем
порівняльної педагогіки, історії освіти та загальної педагогіки, педагогіки вищої школи,
а також спеціальної педагогіки.

РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378:373.3/.5.091.12.011.3-051:004]:005.336.5

Олена Венгловська

Київський університет імені Бориса Грінченка

ORCID ID 0000-0002-0456-7667

Леся Куземко

Київський університет імені Бориса Грінченка

ORCID ID 0000-0003-3070-6322

Ірина Новик

Київський університет імені Бориса Грінченка

ORCID ID 0000-0002-1366-7387

DOI 10.24139/2312-5993/2019.04/003-017

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ В ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті актуалізовано необхідність цілеспрямованого особистісно-професійного розвитку педагогів відповідно до особистісних намірів, запитів суспільства й нової стратегії фахової підготовки. Виокремлено ключові компоненти особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів, серед яких чільне місце належить формуванню здатностей до самопізнання, саморозвитку й самовдосконалення впродовж життя. Подано особливості використання інформаційних технологій в особистісно-професійному розвитку майбутніх учителів початкової школи та вихователів закладів дошкільної освіти. Визначено основні наскрізні вміння (цифрові, дослідницькі, критичне мислення та рефлексія), розвиток яких сприяє формуванню здатності й готовності здійснювати пошук необхідної інформації, продукуванню нових знань для особистісно-професійного вивчення.

Ключові слова: особистісно-професійний розвиток, інтернет-ресурси, буктрейлер, web-квест, пошукова діяльність, цифрові технології, дослідницькі вміння, критичне мислення, рефлексія.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти в Україні висуває кардинально нові вимоги до особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців. У нормативних документах про освіту: Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Концепції нової української школи» (2016) визначено нові стратегії розвитку освіти, що актуалізують проблему готовності педагога до реалізації основних положень компетентнісної освіти. Значущим у цьому сенсі є Internet-ресурси, що розглядаємо як засіб удосконалення освітнього процесу задля забезпечення особистості до якісної освіти на всіх її рівнях. У Концепції нової української школи актуалізується ідея про те, що використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів

освіти різних рівнів має бути наскрізним і «запровадження ІКТ в освіті має перейти від одноразових проектів у системний процес, який охоплює всі види діяльності» (Концепція «Нової української школи», 2016, с. 8).

З огляду на те, що сучасні студенти є постійними користувачами мережі Internet, вважаємо доцільним розкрити особливості використання Е-ресурсів у процесі викладання педагогічних дисциплін для їхнього особистісно-професійного становлення.

Аналіз актуальних досліджень. Нині, в епоху цифрових технологій, здійснюється пошук нових стратегій щодо підготовки педагогів як дошкільної, так і початкової освіти. Зміст і технології підготовки в закладах вищої освіти переорієнтовуються на особистісно-професійний розвиток студентів, що ґрунтується на формуванні в майбутніх фахівців здатності самостійно вчитися впродовж життя, розвитку в них загальних (універсальних, ключових) компетентностей. Такий підхід визнано найактуальнішим і в проекті Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (2018), і в сучасних дослідженнях науковців у галузі професійної підготовки.

Студіювання теоретичних джерел дало можливість з'ясувати, що окремі аспекти зазначеної проблеми розглядалися вченими в контексті вдосконалення професійної підготовки фахівців, а саме: підвищення якості вищої освіти шляхом упровадження інформаційних технологій (В. Биков, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Жалдак, Н. Морзе, О. Спірін та ін.), технологізація освітнього процесу (В. Беспалько, В. Гузєєв, О. Пехота, Г. Селевко, В. Сластьонін та ін.), оновлення освітнього процесу з урахуванням нової стратегії психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів і навчання, заснованого на дослідженнях (Г. Іванюк, Р. Павлюк, В. Прошкін), реалізація компетентнісної складової у формуванні особистості спеціаліста-професіонала (С. Бондар, О. Пометун, С. Сисоєва, М. Чошов та ін.).

Так, за твердженнями В. Бикова, розв'язанню завдань нової освіти (відкритої освіти), що побудована на основі інтеграції, демократизації, інформатизації, сприятиме «е-педагогіка», яка, за словами науковця, спираючись на здобутки класичної психолого-педагогічної науки, розробляє специфічні завдання створення й ефективного впровадження в освітню практику інформаційно-комунікаційних технологій (Биков та Мушка, 2009, с. 4).

Н. Морзе у своїх працях наголошує: «Постійне оволодіння новими знаннями, ефективне застосування мобільних і хмарних технологій, електронна комунікація та колаборація є обов'язковими вимогами для тих, хто хоче йти в ногу з часом і бути успішним. Саме тому перед сучасними університетами постав виклик щодо змін у традиційній системі освіти, забезпечення

громадян рівним доступом до освіти на всіх її рівнях, підвищення практичної інноваційної складової в освітньому процесі відповідно до запитів інформаційного суспільства» (Морзе та Буйницька, 2017, с. 190).

Необхідність оновлення стратегій професійно-педагогічної підготовки фахівців актуалізується в науковому доробку Г. Іванюк. Науковець зазначає, що «на часі розроблення курикулуму та технологічного забезпечення нової системи професійної педагогічної освіти в Україні» (Іванюк, 2017, с. 24).

У низці сучасних досліджень підкреслюється значущість цілеспрямованої особистісно-професійної підготовки майбутніх фахівців, у якій ключовим компонентом є формування здатностей до саморозвитку й самовдосконалення (В. Ковальчук, Л. Лабузна, В. Фрицюк та ін.). Водночас аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема використання Internet-ресурсів для особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів не знайшла належного висвітлення, що й визначило тематику пропонованої розвідки.

Мета статті. Розкрити результати емпіричного дослідження щодо використання Internet-ресурсів в освітньому процесі закладу вищої освіти та обґрунтувати їх вплив на особистісно-професійний розвиток майбутніх педагогів.

Методи дослідження. Реалізація мети статті здійснювалася із застосуванням комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження. Теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення) джерел сприяли з'ясуванню стану розроблення проблеми в педагогічній теорії, уточненню сутності поняття «особистісно-професійний розвиток майбутніх педагогів», характеристиці особливостей використання інформаційних технологій в особистісно-професійному розвитку майбутніх учителів початкової школи та вихователів закладів дошкільної освіти. Емпіричні методи використовувалися для вивчення думки студентської спільноти та педагогів-практиків щодо необхідності цілеспрямованої й систематичної роботи з формування в майбутніх педагогів умінь працювати з найпоширенішими E-сервісами (learningapps.org, prezi.com, calameo.com, wordart.com, coggle.it, padlet.com тощо). Результати емпіричного дослідження дали можливість узагальнити досвід використання мережевих ресурсів у процесі навчальної та позанавчальної діяльності студентів у закладі вищої освіти, зокрема під час написання бакалаврських, магістерських досліджень, виконання завдань самостійної роботи з навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, під час педагогічних практик; висвітлити специфіку використання електронних ресурсів для

самопізнання й саморозвитку майбутніх педагогів у центрі компетентностей Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Виклад основного матеріалу. Аналіз теорії та практики підготовки майбутніх педагогів, здатних працювати в інформаційному суспільстві, дає змогу стверджувати про необхідність залучення їх до систематичного і, головне, критичного застосування цифрових технологій. Із цією метою в Педагогічному інституті Київського університету імені Бориса Грінченка студенти активно розробляють інформаційні сайти та блоги. Ці ресурси спрямовані на обмін інформацією, призначені розвивати в майбутніх фахівців критичне мислення, інформаційну культуру, дослідницькі вміння, формують здатність і готовність здійснювати пошук нових знань. У цій статті розкрито досвід використання інформаційних ресурсів в особистісно-професійному розвитку студентів педагогічних спеціальностей.

Особистісно-професійний розвиток майбутніх педагогів із застосуванням Internet-ресурсів здійснюється в перебігу різних форм роботи (рис. 1).

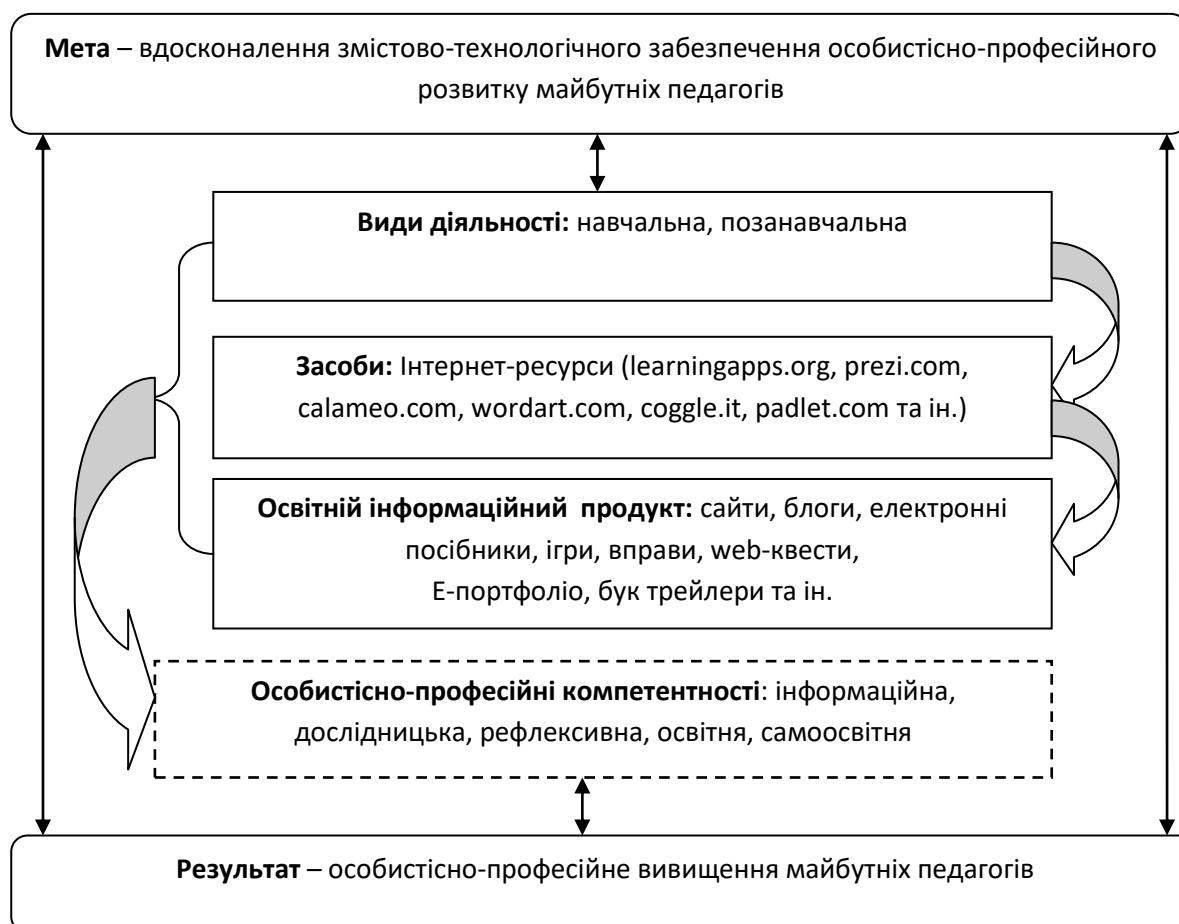

Рис. 1. Схема використання Internet-ресурсів в особистісно-професійному розвитку майбутніх педагогів

Вважаємо за необхідне детальніше зупинитися на їх аналізі.

У Педагогічному інституті значну увагу приділено особистісно-професійному зростанню майбутніх педагогів. Для цього створено центр компетентностей (центр самопізнання й саморозвитку), діяльність якого спрямована на забезпечення умов для життєвого самовизначення, самовдосконалення і самореалізації особистості кожного студента, формування майбутнього фахівця, здатного ефективно працювати і навчатися впродовж життя. Розроблено інформаційний web-сайт центру, де розміщуються оголошення про події (тренінги, майстер-класи, воркшопи, міждисциплінарні проекти), публікації з описом їх проведення, онлайн опитування та оф-лайн консультації. Також на сторінках сайту студенти першого курсу спеціальностей «Дошкільна освіта» і «Початкова освіта» вчать робити дописи та публікації. Цей вид діяльності формує в них уміння опрацьовувати інформацію, виділяти головне і стисло та коректно її оприлюднювати, що сприяє розвитку критичного мислення, інформаційної культури, дослідницьких умінь, здатності до рефлексії.

Досвід роботи зі студентами першого курсу виявив, що близько у 65 % опитаних респондентів недостатньо сформовані вміння працювати з найпоширенішими інформаційними ресурсами, такими як Google документи, форми, таблиці, презентації, блоги тощо. Тому відповідні вміння починаємо формувати з перших днів їхнього студентського життя. Під час адаптаційних тренінгів ознайомлюємо першокурсників зі структурою і функціональними можливостями електронного порталу Університету, з його електронним середовищем (інституційний репозитарій, платформа Е-навчання, електронний каталог, корпоративні поштові скриньки тощо). У процесі навчання викладачі Інституту часто використовують онлайн-опитування студентів та долучають їх до створення Google форм.

З метою підвищення якості змістово-технологічного забезпечення психолого-педагогічних практик у закладах дошкільної освіти та початкових школах, студентам з першого курсу пропоновано створювати власні Е-портфоліо. Вони поповнюються протягом теоретичного навчання в Інституті (діагностичні методики вивчення індивідуальних особливостей дітей, картки санітарно-гігієнічної оцінки організації життєдіяльності дітей, добірки дидактичних, творчих ігор та ін.), так і під час практичного навчання в базових закладах освіти.

У результаті поступового накопичення навчальних, дослідницьких здобутків студенти готуються до практичної діяльності та можуть оцінити результати власного професійного вивчення. Електронне портфоліо

студента складається з таких складових: загальні відомості про автора (студента); зміст (перелік розділів портфоліо); цілі й програма особистісно-професійного зростання; власні досягнення (грамоти, подяки, сертифікати); результати навчальної, пошуково-дослідницької, наукової діяльності (конспекти занять (уроків); сценарії свят, розваг; каталог ігор, вправ; пошуково-дослідницькі проекти; наукові статті; матеріали навчальної педагогічної практики); рефлексія (аналіз власних досягнень, результатів діяльності).

На другому курсі, під час проходження навчальної психолого-педагогічної практики, студенти долучаються до ведення електронних щоденників. Цей вид діяльності виявився досить ефективним в особистісно-професійному розвитку. Адже майбутні педагоги не лише навчаються створювати блоги, а й розвивають уміння аналізувати події дня, аргументовано викладати власні судження.

До ведення електронного щоденника (блогу) висувається низка вимог, зокрема:

- регулярність записів (кожного дня студент робить допис із коротким викладом основних подій педагогічної практики, фіксує результати виконання завдань, додає фото або відео);
- самоаналіз і самооцінювання виконаних завдань (кожен допис повинен містити самоаналіз діяльності, виокремлення позитивного і, за наявності, недостатнього досвіду);
- взаємообмін коментарями (студент ознайомлюється зі змістом дописів своїх одногрупників і ділиться враженнями).

Практична спрямованість особистісно-професійної підготовки майбутніх фахівців із дошкільної та початкової освіти реалізовується технологією ведення блогу академічної групи з певної навчальної дисципліни. Наприклад, на початку вивчення дисципліни «Реалізація індивідуального підходу в дошкільній освіті» студенти з викладачем створюють блог групи, куди кожен може внести записи щодо власних очікувань (рефлексія) від вивчення дисципліни, ставить запитання, обговорює проблеми і труднощі, з якими зустрічається в процесі навчання. Викладач вносить до блогу теми, які будуть обговорюватися на семінарських заняттях, завдання самостійної роботи, створює й розміщує опитувальники, тести, проблемні запитання. Студенти систематично роблять дописи до блогу, обговорюють можливі шляхи розв'язання індивідуальних пошукових завдань досягнень, особистісно-професійного розвитку студентів викладачі кафедри та виконання колективних проектів. У результаті викладач може об'єктивно

оцінити не лише рівень засвоєних знань та вмінь, а й сформованість загальних і професійних компетентностей.

Для об'єктивної оцінки навчальних досягнень із педагогіки та психології в освітньому процесі застосовують web-квести. Використання технології web-квесту як форми організації самостійної роботи студентів у закладі вищої освіти дозволяє вдосконалити навички пошуку інформації в мережі Internet, розвиває критичне мислення, здатність до аналізу, узагальнення та оцінки інформації, заохочує студентів до самостійності у вирішенні завдань, розвиває дослідницькі та творчі здібності, формує здатність до налагодження комунікації і взаємодії з іншими. Web-квест – спеціально організований вид дослідницької діяльності, для виконання якої студенти здійснюють пошук інформації в мережі Internet за вказаними URL-адресами (Кадемія та ін., 2011, с. 227).

У перебігу дослідження проблеми нами здійснена апробація розробленого web-квесту самостійної роботи з дисципліни «Основи наукових досліджень». Студенти третього курсу напряму підготовки «Дошкільна освіта», які ввійшли до експертної групи в кількості 28 осіб, вже вивчали зазначену дисципліну та мали змогу порівняти розроблені завдання самостійної роботи, оцінити доцільність web-квесту. Надаємо окремі результати проведеного опитування студентів після проходження ними web-квесту: 58 % учасників експертної групи відповіли, що завдання були зрозумілими та нескладними, виконували їх із задоволенням; для 24 % студентів деякі завдання виявилися складними, але посильними. Решта опитаних мала труднощі під час виконання конкретних вправ.

Оцінка студентами завдань web-квесту за 5-ти бальною шкалою (1-легко, 5-важко) доводить, що 20 % є нескладними для виконання (1-2 бали за складністю). 55 % студентів оцінили завдання в 3-4 бали за шкалою, решта опитаних зазначили про високу складність завдань. Отже, можемо констатувати, що завдання для самостійної роботи середньої складності посильні для виконання більшості студентів.

Апробація розроблених завдань показала: переважна більшість респондентів надає перевагу самостійній роботі в формі web-квесту, що підвищує інтерес, активізує пізнавальну діяльність, а, отже, сприяє кращому опануванню студентами навчальним матеріалом, мотивує до вироблення практичних умінь щодо проведення самостійних досліджень, колективної взаємодії.

Технологію web-квесту застосовуємо й у роботі зі студентами V курсу спеціальності 012 «Дошкільна освіта» освітнього рівня другого (магістерського), зокрема самостійна робота з навчальної дисципліни «Педа-

гогічна діагностика» передбачає проходження квесту «Педагог-діагност», що розміщений за URL-адресою <http://diagnost-pi.jimdo.com/> (рис. 2).

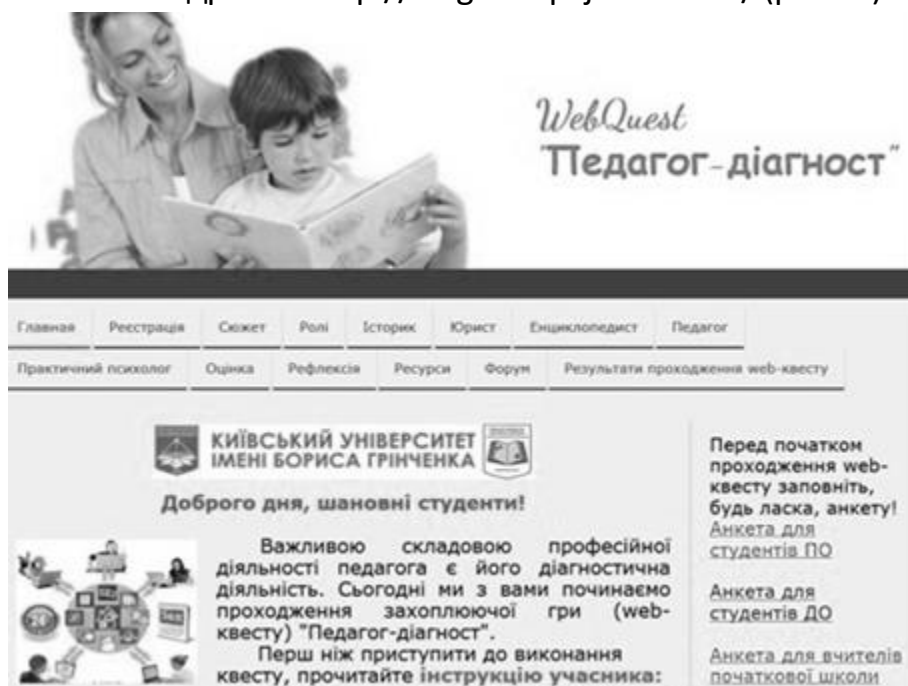

Рис. 2. Головна сторінка web-квесту «Педагог-діагност»

Під час проходження web-квесту студенти обирають собі одну із запропонованих ролей (історик, юрист, енциклопедист, педагог, практичний психолог) і виконують відповідні завдання. Наприклад, обравши роль історика, студенти, використовуючи Internet -джерела та ресурси, створюють:

- портфолію науковців, які займаються педагогічною діагностикою;
- ментальні карти розвитку педагогічної діагностики;
- презентації з результатами проходження квесту.

Обираючи роль енциклопедиста, студентам пропонується створити енциклопедичну інтерактивну брошуру з педагогічної діагностики, розшифрувати QR-коди тощо.

За результатами проходження web-квесту здійснено опитування студентів. Узагальнення відповідей респондентів засвідчило, що завдання web-квесту є цікавими та пізнавальними. Студентам подобається така форма роботи, і вони хотіли б активніше брати в ній участь. 95 % опитуваних мали можливість вирішувати завдання web-квесту в зручний для них час, що сприяло оптимізації вивчення навчальної діяльності. 55 % студентів зазначили, що хотіли б час від часу (наприклад, 1–2 рази на місяць) брати участь у такій формі навчання, 23 % – часто (наприклад, 1 раз на тиждень), 21 % – зрідка (1–2 рази у семестр), 1 % – не хотіли б так навчатися (рис. 3).

Однак, під час виконання запропонованих завдань учасники зазнавали й деяких труднощів, що полягали у:

- недостатній обізнаності з інтерфейсом Е-сервісів (33,8 %);
- обмеженості доступу до комп'ютера або Internet-мережі (8,5 %);
- низькому рівні цифрової компетентності (переважно студенти заочної форми навчання – 24,2 %).

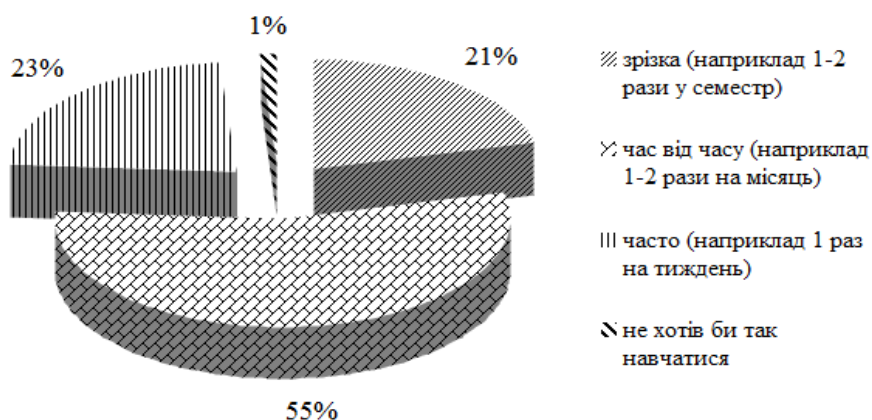

Рис. 3. Результати відповідей студентів на запитання анкети: «Я хотів би брати участь у такій формі навчання» (у %)

Серед коментарів і пропозицій щодо проведення такої форми виконання завдань самостійної роботи магістранти зазначили:

–«Така форма навчання особисто для мене є новою. Мені сподобались завдання, вони були цікавими і, що головне, спрямовані на пошукову діяльність самого студента, що підвищує ефективність опрацювання значної кількості інформації, розвивають уміння її аналізувати й виділяти головне».

–«Така форма навчання є насправді зручною для студента, який має можливість пройти квест у будь-який час».

–«Цікава форма навчання. Такі завдання виконувати краще, ніж переписувати або передруковувати книжки».

–«Дуже цікаві завдання, різноманітні. Сприяють підвищенню мотивації до вивчення означеного курсу. Таке завдання давалося вперше, але завдання нескладні, однак у той самий час сприяють розвиткові мислення, пам'яті, уяви та актуалізують набуті знання. Цікава форма роботи, у майбутньому планую створити щось подібне. Дуже сподобалось. Дякую!»

Акцентуємо увагу й на тому, що запропонована технологія ґрунтується на інтеграції змісту навчальних дисциплін (педагогіка, історія педагогіки, психологія, інформаційні технології та ін.), перетворює студентів із пасивних на активних суб'єктів навчально-пізнавальної діяльності, що у свою чергу сприяє особистісно-професійному вивищенню.

Позитивною тенденцією стало використання студентами Internet-ресурсів під час пошуково-дослідницької роботи, зокрема бакалаврських і магістерських досліджень. Так, студенти IV курсу напряму підготовки «Дошкільна освіта» розробили web-сайт «Буктрейлер у роботі з батьками дітей дошкільного віку», що містить інформацію для батьків, педагогів, студентів та всіх тих, хто цікавиться питаннями виховання дітей (<https://marusiafox.wixsite.com/booktrailers>).

Основним контентом сайту є авторські буктрейлери на книги педагогічного спрямування, видані в різні періоди, тематика яких є актуальною і відповідає запитам сучасних батьків. Буктрейлер визначаємо як особливий вид книжкової реклами, один із засобів презентації педагогічних видань, короткий відеоролик або кліп, що створений для візуалізації змісту книги й може застосовуватися фахівцями для ознайомлення батьків із книгами щодо виховання й розвитку дітей.

На головній сторінці web-сайту розміщено інформацію про буктрейлер, його призначення та види. Висвітлено рекомендації щодо створення й застосування буктрейлерів у роботі з батьками дітей дошкільного віку.

Структура сайту складається з таких рубрик:

– «Словник-довідник», у якому подано тлумачення основних термінів із різних напрямів виховання дітей, зокрема патріотичного, економічного, морального, розумового, фізичного і трудового;

– «Програмові вимоги» містять завдання діючих програм розвитку дітей дошкільного віку з різних напрямів;

– «Буктрейлери» – висвітлено авторські відеоролики-презентації літератури педагогічного спрямування для батьків, педагогів, студентів (рис. 4).

– «Методичні розробки» презентують зразки ігор і конспектів занять для роботи з дітьми дошкільного віку.

Рис. 4. Зразки авторських буктрейлерів

Студенти освітнього рівня другого (магістерського) застосовують Internet-ресурси під час виконання магістерських проектів, створюючи авторські сайти, блоги, електронні посібники, що містять орієнтовні розробки різних форм розвивальної діяльності з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, тематичні відео, фото матеріали, тексти літературних творів, ігор, діагностичний інструментарій. У процесі такої роботи майбутні педагоги оволодівають аналітичними, пошуковими, рефлексивними, проєктивними вміннями, демонструють здатність до критичного мислення, придбання нових знань й вироблення відповідних способів діяльності.

Для прикладу наводимо зразки магістерських проектів, що розміщені на електронній сторінці кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка (<http://pi.kubg.edu.ua/struktura/kafedry-instytutu/kafedra-pedahohiky/naukova-robota/studentska-nauka.html>).

Значущим є те, що проблематика проектів актуальна, вона розробляється з урахуванням потреб закладів дошкільної освіти й початкової школи. Переваги розроблених освітніх ресурсів полягають у:

- вільному доступі для використання педагогами-практиками в навчально-виховному процесі закладів освіти, зокрема в закладах дошкільної та початкової освіти;

- забезпеченні зворотного зв'язку з його потенційними споживачами (педагогами, батьками, студентами);

- підвищенні самоосвітньої та цифрової компетентності педагогів, студентів, батьків, дітей.

Заслугує на увагу те, що під час розроблення сайтів, блогів, електронних посібників студенти надають перевагу інтегрованому, міждисциплінарному підходам, що відповідає сучасним освітнім викликам і потребам практиків, оскільки реалізує одне з пріоритетних завдань нової української школи – інтегроване навчання й формування в молодій генерації ключових компетенцій, які формують підґрунтя для навчання впродовж життя.

Апробація студентських освітніх продуктів відбувається під час проведення методичних об'єднань, круглих столів, семінарів, конференцій у різних локаціях, а саме: закладах освіти (дошкільної і початкової), культурно-освітніх осередках (Педагогічний музей України, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського).

Опитування педагогів закладів дошкільної освіти та початкових шкіл засвідчило, що найбільший інтерес у них викликали такі студентські проекти, як «Технологічне портфоліо вихователя дошкільного навчального

закладу», «Лабораторія творчої уяви», «Гортаючи сторінки часопису "Світло"», «Історія дошкільної освіти м. Києва в педагогічних портретах», «Педагогічні персоналії на тлі епохи», «Патріотичне виховання учнів початкової школи» тощо.

Важливою складовою в особистісно-професійному розвитку педагога є позанавчальна діяльність. Е-ресурси (learningapps.org, prezі.com, calameo.com, wordart.com, coggle.it, padlet.com та ін.) студенти застосовують для створення посібників, брошур, плакатів, педагогічних календарів, методичних рекомендацій, збірок ігор, програм індивідуального розвитку дитини, що презентують під час наукових сесій історико-педагогічних студій, засідань наукових гуртків, семінарів, круглих столів, конференцій, студентських наукових конкурсів тощо.

Виокремлені форми позааудиторної роботи формують у майбутніх педагогів такі значущі вміння для особистісно-професійного розвитку, як уміння працювати в команді та налагоджувати комунікацію, проектувати етапи виконання дослідницьких проектів і розподіляти обов'язки, здійснювати пошук і критичний аналіз джерел, працювати з різними видами каталогів онлайн-бібліотек і архівних фондів. Особливої уваги заслуговують інформаційні ресурси, що створені учасниками історико-педагогічних студій. Прикладом такого ресурсу є сайт «Гортаючи сторінки часопису "Світло"», розроблений студійкою Мариною С. (рис. 5).

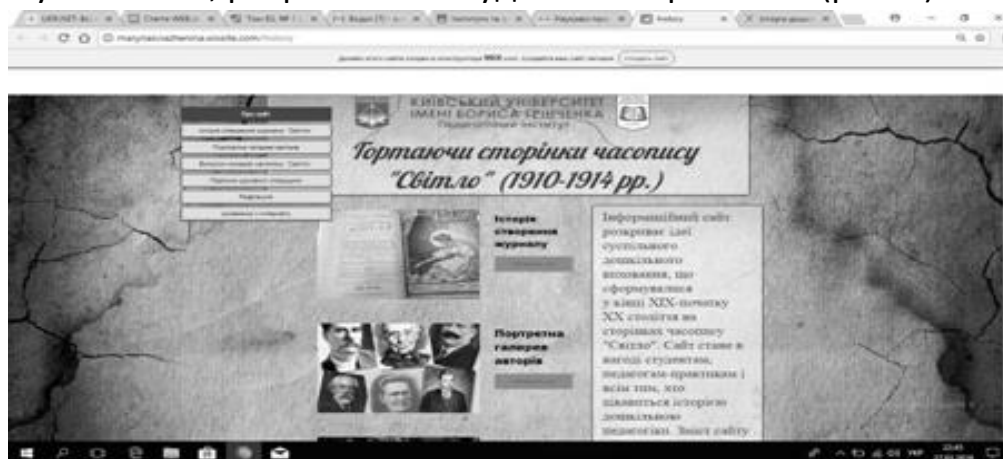

Рис. 5. Головна сторінка інформаційного ресурсу «Гортаючи сторінки часопису "Світло"»

Практична цінність пропонованого ресурсу полягає в тому, що на його сторінках розміщено матеріали, які сприяють особистісно-професійному розвитку педагогів, оскільки розширюють їхню самоосвітню, інформаційну компетентність, спонукають до критичного осмислення педагогічних феноменів та явищ, що сформувалися й розвивалися в різні

історико-педагогічні періоди. Отримані нові знання слугують основою для адаптації кращого досвіду педагогів минулого в сучасну освітню практику.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Досвід використання Інтернет-ресурсів в освітньому процесі закладів вищої освіти для особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів засвідчив різновекторність проблеми, уможливив виосновування ключових положень, що є важливими в її розв'язанні. Вивчення теоретичних джерел дало змогу з'ясувати зміст поняття «особистісно-професійний розвиток майбутніх педагогів», під яким розуміємо складний багатогранний процес, що спрямований на формування загальних і професійних компетентностей майбутніх педагогів, розвиток їхніх особистісних сенсів, складовими яких є прагнення до самопізнання й саморозвитку, професійного вивищення, здатність та готовність реагувати на виклики часу, виробляти власну траєкторію професійного і особистісного зростання. Визначено, що в закладах вищої освіти особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців відбувається в результаті залучення студентів до різних видів навчальної та позанавчальної діяльності. Е-ресурси є складовими освітнього процесу, їх використання відповідає сучасним викликам педагогічної освіти щодо впровадження нових стратегій у психолого-педагогічну підготовку фахівців, навчання, заснованого на дослідженнях, удосконалення рівня інформаційної та медіакультури майбутніх педагогів.

Схарактеризовано, що зміст дисциплін, спрямованих на формування спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, зокрема педагогіки орієнтований на широке застосування Е-ресурсів, оскільки вони візуалізують вивчення педагогічних явищ і процесів. ІКТ-технології уможливлюють виконання пошукових завдань у зручний для студентів спосіб і час, мотивують їх до розроблення власних освітніх практико-орієнтованих продуктів. Проведене дослідження, результати опитування керівників, учителів, вихователів закладів дошкільної освіти та початкових шкіл підтверджують, що систематичне використання пропонованих ресурсів сприяє як особистісному, так і професійному зростанню майбутніх педагогів.

Отже, пропоноване дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Предметом подальших наукових розвідок можуть стати питання щодо використання Е-ресурсів для вдосконалення технології організації дистанційного навчання та інформальної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Биков, В. Ю., Мушка, І. В. (2009). Електронна педагогіка та сучасні інструменти системи відкритої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 5 (13) (Вуков, V. Yu.,

- Mushka, I. V. (2009). Electronic pedagogy and modern tools of the open education system. *Information technology and teaching aids*, 5 (13)). Retrieved from: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/177/163>).
- Іванюк, Г. І. (2017). Нова стратегія професійно-педагогічної освіти: європейський вимір. *Педагогічний процес: теорія та практика*, 4 (59), 21-26 (Ivaniuk, H. I. (2017). A New Strategy of vocational and pedagogical education: a European dimension. *Pedagogical Process: Theory and Practice*, 4 (59), 21-26).
- Кадемія, М., Козяр, М., Рак, Т. (2011). *Інформаційно-комунікаційні технології навчання: словник-гlossenарій*. Львів (Kademiia, M., Koziar, M., Rak, T. (2011). *Information and communication technologies of teaching: dictionary-glossary*. Lviv).
- Концепція «Нової української школи» (Concept of «New Ukrainian School» (27.10.2016). Retrieved from: [http://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ ukrainska-shkola-compressed.pdf](http://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf)).
- Морзе, Н. В., Буйницька, О. П. (2017). Підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників – ключова вимога якості освітнього процесу. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 3 (59), 189-200 (Morze, N. V., Buinytska, O. P. (2017). Raising information and communication technologies competence of scientific and pedagogical employees – a key requirement of the quality of educational process. *Information technology and teaching aids*, 3 (59), 189-200).

РЕЗЮМЕ

Венгловская Елена, Куземко Леся, Новик Ирина. Использование интернет-ресурсов в личностно-профессиональном развитии будущих педагогов.

В статье актуализирована необходимость целенаправленной личностно-профессиональной подготовки педагогов в соответствии с личностными намерениями, запросами общества и новой стратегии профессиональной подготовки. Выделены ключевые компоненты понятия «личностно-профессиональное развитие будущих педагогов», среди которых основное место принадлежит формированию способностей к самопознанию, саморазвитию и самосовершенствованию на протяжении жизни. Определены ключевые умения (цифровые, исследовательские, критическое мышление и рефлексия), развитие которых способствует формированию способности и готовности осуществлять поиск необходимой информации, продуцированию новых знаний для личностно-профессионального возвышения.

Ключевые слова: личностно-профессиональное развитие, Интернет-ресурсы, буктрейлер, web-квест, поисковая деятельность, цифровые технологии, поисковые умения, критическое мышление, рефлексия.

SUMMARY

Venhlovska Olena, Kuzemko Lesya, Novyk Iryna. Using internet resources in future teachers' personal and professional development.

The article dwells on the necessity for purposive personal and professional teacher training according to personal intentions, social expectations and a new strategy of professional training. Main contents and the core of the concept "future teachers' personal and professional development" is characterized. In the article, these concepts are considered as a complex multifaceted process aimed at forming general and professional competences of future teachers, development of their personal meanings, the components of which are the desire for self-knowledge and self-development, professional excellence, the ability and willingness to respond to the challenges of time, to develop their own trajectory of

professional and personal growth. Moreover, key components of the concept are distinguished. Among them, one of the most crucial is formation of lifelong abilities to self-knowledge, self-development, and self-improvement. Peculiarities of using ICT technologies in the personal and professional development of both future primary school teachers and teachers of preschool education institutions are presented. The article generalizes results of the empirical research conducted among students and teachers-practitioners proving the necessity for a focused and systematic work on the formation of the first year students' skills in working with the most common e-services (learningapps.org, prezi.com, calameo.com, wordart.com, coggle.it, padlet.com, etc.). The scientific discourse dwells on the experience of using network resources in student's educational and extra-curricular activities in the higher education institution. Particularly, when writing Bachelor's, Master's researchers, doing their self-study tasks in psychological and pedagogical subjects, and during pedagogical practices. The major cross-curricular skills (digital, research, critical thinking and reflection) are defined in the article. Their development promotes the ability and readiness to search for necessary information, creating new knowledge for personal and professional development. Peculiarities of using electronic resources for self-knowledge and self-development of future teachers in the Center of Competencies at Pedagogical Institute of Borys Grinchenko Kyiv University are emphasized.

Key words: *personal and professional development, electronic resources, book trailer, web-quest, search activity, digital technologies, search skills, critical thinking, reflection.*

УДК 81'42: [37.091.12.011.3-051:811.161.2]

Вікторія Герман

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2915-7330

Наталія Громова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2784-1016

DOI 10.24139/2312-5993/2019.04/017-027

ПОЛЕМІЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА Й УЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

У статті окреслюється роль полемічної культури в системі формування риторичної культури викладача й учителя української мови та літератури. Автори доводять, що її розвиток залежить від осмислення багатої риторичної світової та національної спадщини, завдяки чому сучасній інтелігентній людині вдасться виробити оригінальний ораторський стиль, розширити духовно-інтелектуальні обрії в широкому контексті світової й національної культури. Подаються поради та практичні рекомендації з підготовки майбутнього вчителя-словесника як риторичної особистості під час опанування дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Методика навчання української мови», «Культура української мови» та магістерських курсів «Риторика», «Ораторське мистецтво».

Ключові слова: *дискусія, еристика, полеміка, полемічна культура, спір.*